

Wij hebben het leesformulier gebruikt zoals in afbeelding 4 staat. De handleiding geeft echter nog veel meer interessante verwerkmogelijkheden.

Ter afsluiting van deze activiteit nodigden we vier auteurs uit die ieder drie lezingen zouden verzorgen. We gingen uit van de auteurs van de dertig kerntitels en kozen voor: Caja Cazemier (*Minkes tegenbeeld*), Theo Hoogstraten (*Blind date*), Ted Van Lieshout (*Gebr.*) en Simone van der Vlugt (*De amulet*). Donderdag 15 januari 1998 sloten we hiermee het project af.

Iedere auteur vult op zijn eigen manier de lezing van 45 minuten in. De meest gangbare invulling is: wat over leven en werk vertellen, een stukje voorlezen en vragen beantwoorden van de leerlingen. De leerlingen wisten al bij de start van het project dat deze auteurs zouden komen. Veel tweedeklassers hadden dan ook de boeken van deze auteurs gelezen.

Het werd een geweldige middag, die door de leerlingen zeer werd gewaardeerd. Er was een zogenaamd 'journalistiek groepje', bestaande uit een aantal leerlingen, dat de taak had om het geheel in goede banen te leiden. Dit groepje was zeer fanatiek aanwezig.

Na de lezingen was er tijd om boeken te laten signeren, en er werd nog wat informeel nagepraat. Ook de auteurs vinden dit veelal een leuke activiteit om aan mee te werken.

De definitieve afronding van dit project, de eigenlijke jurering, heb ik niet meegemaakt. Ik ging op 17 januari met 'opfrisverlof', en heb mijn werkzaamheden op 25 mei weer hervat. Tijdens mijn verlof moest ik nog wel even wat zaken regelen: de spullen bestellen voor de Jonge Jury van dit schooljaar en acht auteurs vastleggen voor woensdag 4 november 1998: de negende schrijversmiddag eerste klas!

#### Noot

- 1 Het informatiemateriaal voor deelname aan de Jonge Jury kan aangevraagd worden bij: De Jonge Jury, Postbus 3704, 1001 AM Amsterdam.

## RECENSIE

---

### Cathy Berg: Praktijkervaringen met de technisch leesmethode 'Lezen doe je overal'.

---

Guchte, C. van de, *Lezen doe je overal*. Een methode aanvankelijk lezen in het Nederlands voor allochtone neveninstromers Zwijssen, Tilburg, 1996. Handleiding, ISBN 90-276-85-630, f 210; 9 geluidscassettes, ISBN 90-276-85-649, f 135; losse poster, ISBN 90-276-85-657, f 42,50; 12 leesboekjes, boekje 1 t/m 6 à f 10,25, 7 t/m 12 à f 14,50.

---

Sedert enige jaren bestaat op VMBO Nieuw Rotterdam het Alfaproject. In dit project worden anderstalig leerlingen tussen de twaalf en zestien jaar gealfabetiseerd. Het grootste probleem in voorafgaande jaren was het vinden van materiaal dat geschikt was voor leerlingen van deze doelgroep. Een leerling kan immers ook instromen wanneer hij of zij zestien is; gedurende het project kan deze leerlinge zelfs zeventien of achttien worden. Materiaal van de basisschool werd door de meeste docenten dan ook te kinderachtig bevonden. Zo werd er vaak materiaal gebruikt dat oorspronkelijk voor volwassenen bedoeld is, hetgeen niet aansloot bij de beleavingswereld van anderstalige jongeren. De methode *Lezen doe je overal*, die onlangs beschikbaar kwam, is speciaal bedoeld voor alfabetisering van leerlingen van tien tot veertien jaar.

#### Waaruit bestaat *Lezen doe je overal*?

Na bestudering van de methode *Lezen doe je overal* besloot de werkgroep Alfa-project van de VMBO-school Nieuw Rotterdam ongeveer anderhalf jaar geleden deze methode aan te schaffen. Sinds het begin van dit schooljaar

## doos

De activiteiten bij 'doos' kunnen in één les gecombineerd worden met de activiteiten bij 'poes', zoals aangegeven in Werkplan A Kern 3. Hetzelfde geldt voor 'eet' en 'koek', 'ijs' en 'zeep'.

### Introductie

Leesboek 3

pag. 1 t/m 7

Bekijk met de leerlingen het omslag en de pagina's 1 t/m 7 van Leesboek 3. Bespreek waar het verhaal speelt (in een keuken) en vertel hoe de personen heten. Lees de voorleestekst bij deze pagina's voor en wijs daarbij de personen en voorwerpen uit het verhaal aan. Laat ook een echt stuk zeep zien en laat iemand uitbeelden wat de poes met de zeep doet: eraan ruiken, ermee spelen, een tik geven.

### Instructie

Poster

Wijs op de poster het plaatje van de doos aan en lees het woord 'doos'. Benoem ook de andere plaatjes van Kern 3 zonder daarbij de geschreven woorden te behandelen.

### Structureerstrook

'doos'

U laat de structureerstrook van het woord 'doos' zien. De leerlingen lezen het woord hardop. Vervolgens laat u steeds een gedeelte van het woord zien en leest u de afzonderlijke letters met verlengde klankwaarde, samen met de leerlingen. Let op: de klank 'd' kan niet verlengd worden uitgesproken. Vestig in het bijzonder de aandacht op de eerste letter: 'd'. Laat deze letter afzonderlijk zien en laat de leerlingen de klank 'd' nazeggen. Als de 'd' teveel als 't' wordt uitgesproken, kunt u als aanwijzing geven dat de tong bij de 'd' verder naar achter moet liggen. Laat de leerlingen met de hand op de keel de trilling van het strottehoofd voelen bij de 'd'. Bij de 't' is die trilling er niet. Laat de leerlingen ook gedeelten van het woord lezen. Klap daartoe de letter 'd' weg en vraag: "Wat staat er nu?"

### Wisselwoorden

Laat met behulp van de structureerstroken en letterkaartjes (of op het bord) wisselwoorden ontstaan. Maak uit het woord 'doos' de woorden 'roos' en 'boos' door wisseling van de eerste letter. De wisselwoorden kunt u als volgt laten ontstaan. U laat de leerlingen het woord 'doos' van de structureerstrook lezen. Daarna houdt u het letterkaartje van de 'r' op de plaats van de 'd' en u vraagt: "Wat staat er nu?" De leerlingen lezen het woord: 'roos'.

### Woorden met een 'd'

U tekent op het bord een structuurschema met de letter 'd' vooraan en u noemt woorden op met en zonder 'd' aan het begin. De leerlingen steken hun hand op als er een 'd' in het woord zit. Als een aantal woorden beluisterd is, noemt u de woorden met een 'd' nog eens op en laat u de leerlingen ieder woord nazeggen. Let daarbij op de juiste uitspraak van de 'd'.

deur - pen - dop - tas - doek - boek - tafel - kast - liniaal - das - jas - zak - duim - teen

### Lidwoord 'de'

Het lidwoord 'de' kan in combinatie met het herhalen van de structureerwoorden worden aangeboden. U zegt: "Wijs de maan eens aan" en laat een leerling het juiste plaatje op de poster aanwijzen. Doe dit ook met andere structureerwoorden van de Kernen 1 en 2. Let op: bij het woord 'oog' kan het lidwoord 'de' er niet voor gezet worden. Geef daarbij ook andere voorbeeldzinnen, bijvoorbeeld: "Ik zie de maan;

(1998/1999) wordt *Lezen doe je overal* in twee alfabetiseringsklassen gebruikt.

Analfabete leerlingen kunnen bij instroom in verschillende niveaus ingedeeld worden. Grofweg kun je spreken van 'echte analfabeten' (nog nooit naar school geweest), 'semi- of functioneel analfabeten' (weinig naar school geweest) en 'andersalfabeten' (gealfabetiseerd in een ander schrift dan het Latijnse). Het is belangrijk dat een methode voor alfabetisering voor al deze groepen materiaal biedt.

In het algemeen gedeelte van de docentenhandleiding van *Lezen doe je overal* wordt in het kort iets verteld over de ontwikkeling van de methode. De methode kwam tot stand met financiering van de gemeente Rotterdam door de samenwerking van twee projecten van Het Projectbureau die in Rotterdam de eerste opvang van allochtone leerlingen ondersteunen: het Prisma Project voor het primair onderwijs en het STER Project (Schakel Traject Eerste opvang Rotterdam) voor het voortgezet onderwijs<sup>1</sup>.

## Kernen

De doelgroep, doelen, het leren lezen in het Nederlands, kenmerken van de methode en de materialen worden uitgebreid in het algemeen gedeelte besproken. Daarna volgt een specifiek gedeelte over de opbouw, de start, het differentiëren, de tijdsplanning en de werkplannen. Na het algemene deel van de handleiding volgt de eigenlijke handleiding bij de methode. De methode bestaat uit twaalf hoofdstukken, Kernen genoemd. In de eerste zes Kernen wordt de fase van de elementaire leeshandeling, ofwel het spelend lezen, behandeld. Vanaf Kern 7 tot en met 12 behandelt men de fase van versnelling en verkorting van de woordherkenning.

Iedere Kern begint met een overzicht van wat er wordt aangeboden, een werkplan. De methode geeft de docent de mogelijkheid om uit twee typen werkplannen te kiezen: Werkplan A en Werkplan B. Het zijn echt *plannen*, die nog moeten worden toegesneden op de eigen situatie. Kenmerken van Werkplan A zijn: uitgebreide instructie door de leerkracht; tijdsindeling aangegeven per activiteit; opge-

bouwd volgens het model: introductie – instructie – inoefening. Kenmerken van Werkplan B zijn: beperkte instructie van de leerkracht; geen vast tijdsindeling; sneller en meer zelfstandig werken. Overstappen van Werkplan A naar B en weer terug behoort tot de mogelijkheden.

De uitwerking van de Kernen volgt op de werkplannen. Iedere les is zo uitgebreid voorbereid en beschreven dat elke docent, dus ook diegene zonder ervaring met aanvankelijk lezen, de lessen zou moeten kunnen geven. In afbeelding 1 is als voorbeeld een pagina uit de handleiding van Kern 3 opgenomen, waarin beschreven wordt hoe het woord 'doos' moet worden aangeleerd. Vooral wanneer men werkt in niveau groepen is de handleiding bij de Kernen een grote steun. Bij de voorbereiding van de lessen kan de docent exact zien welke materialen (boekjes, werkboekjes, cassette recorder, etcetera) hij of zij nodig heeft voor welk groepje.

Mijn ervaring is echter wel dat docenten die zijn opgeleid voor het voortgezet onderwijs in de praktijk moeite hebben met het werken met dit materiaal. Zij gaan vaak te snel door de stof heen, en slaan soms essentiële stappen over. Ook herhalen zij de leerstof te weinig en gaan er vaak vanuit dat het niet nodig is nog een keer aandacht aan iets te besteden wanneer het eenmaal behandeld is.

Het laatste gedeelte van de handleiding bestaat uit kopieerbladen. Bij het materialenoverzicht hierna wordt opgesomd wat hierbij hoort. In ieder geval zitten hierbij ook de vorderingenoverzichten van de methode (zie afbeelding 2).

Wij hebben zelf echter gekozen voor een andere vorm: wij hebben in samenwerking met onze begeleider van het CED (de Rotterdamse schoolbegeleidingsdienst) een Toetsmap en een Individuele Vorderingenmap gemaakt, waar wij zeer veel gemak van hebben. De Toetsmap is een map die alle toetsen gekopieerd in doorzichtige mapjes bevat. De toets zelf staat op geel papier, de nakijkbladen op blauw papier, en alles is gesorteerd naar Kernen. Een van de docenten Nederlands van het Alfa-team (de docenten die lesgeven aan de klassen van het Alfa-project) toetst tijdens de remedial teaching-uren ieder niveau groepje dat een kern af

## Vorderingenoverzicht

### Toetsblad (Kern 3)

grafeemkennis

leerling	p	oe	d	t	k	n	ee	b	ij	z	aa	oo	totaal per leerling
totaal per letter													

Afbeelding 2: Voorbeeld van een kopieerblad uit de handleiding

heeft, en hoeft daarvoor alleen de Toetsmap te pakken.

De resultaten van deze toetsen komen in de Individuele Vorderingenmap (zie afbeelding 3). Zo kan men snel van iedere leerling zien hoe hij de toets gemaakt heeft en welk advies men moet volgen. Het meeleveren van deze twee mappen bij de methode zou het optimaal inzetten van deze methode zeker bevorderen.

### Wat is er nodig om met de methode te werken?

Om goed met het materiaal te kunnen werken, zijn nogal wat verschillende materialen nodig. Sommige zitten in het pakket *Lezen doe je overal*, andere moeten apart worden aangeschaft.

Het pakket *lezen doe je overal* bestaat uit de volgende materialen:

- Een poster met de structuurwoorden. Op de

poster staan de plaatjes van de structuurwoorden met het woord eronder;

- Zes leesboekjes van zestien pagina's voor de Kernen 1 tot en met 6. De verhaaltjes en illustraties sluiten aan bij de oudere, anderstalige leerlingen;
- Zes leesboekjes van 32 pagina's voor de Kernen 7 tot en met 12;
- Negen audiocassettes met de tekst van de leesboeken;
- Een handleiding;
- Kopieerbladen: toetsbladen, vorderingenoverzichten, zes oriëntatiebladen en 41 werkbladen voor serie B.

Naast deze materialen, die bij de methode geleverd worden, dient men nog de volgende materialen te bestellen van *Veilig Leren Lezen* (een methode voor aanvankelijk lezen voor het basisonderwijs):

- Een doos met structureerstroken en letter-



kaartjes. Deze worden gebruikt bij het aanbieden van de woorden van Kern 1 tot en met 6 om de woorden spellend te kunnen lezen.

- Negen werkboekjes; gebruiksmateriaal voor iedere leerling;
- Negen werkboekje schrijfmotorische ondersteuning; gebruiksmateriaal voor iedere leerling.

Naar deze materialen wordt in de handleiding van *Lezen doe je overal* verwezen. Wanneer je in niveaugroepen werkt, is daarnaast de aanschaf van minstens twee goede cassette-recorders met een aansluiting voor meerdere kop-telefoons noodzakelijk.

Als aanvullend oefenmateriaal wordt specifiek op onze school gebruikt:

- Mappen met leeskaarten als extra oefenstof, passend bij elke Kern;
- Werkboekjes *Veilig in stapjes*; oefenstof met de woorden van elke Kern in hele kleine stapjes voor de hele zwakke leerlingen;
- Magnetische letterdozen voor de echte anal-fabeten die in het begin nog niet kunnen schrijven.

Wij zijn van plan de volgende materialen nog te gaan gebruiken:

- Computerprogramma's van *Veilig leren lezen*. Deze programma's bevatten extra verwerkingsstof, en vormen een verlichting van de taak van de docent wanneer er in niveaugroepen wordt gewerkt;
- Computerprogramma's van het OWG-bureau<sup>2</sup>: *De Leestrein 1.5*, *RT-spelling 1.0*, *Dagelijkse Dialogen*, *Horen zien.....en spreken 1.0*, *RT 2 1.1* en *Synthesekikker*. Deze materialen willen we gaan gebruiken voor remedial teaching of voor hele zwakke groepen.

### Onze ervaringen

Wij zijn erg blij met de goede gestructureerde leesmethode *Lezen doe je overal*, en ook de leerlingen werken er zeer enthousiast mee. De eerste drie Kerns gaan vrij snel en zonder veel problemen. Vanaf Kern 5 gaat er niveauverschil optreden in tempo of door verschil in intelligentie van de leerlingen. Er worden nu moeilijkere dubbelklanken aangeboden, zoals: 'eu', 'ie', 'ij', 'ou' en 'uu'. Tot en met Kern 6 worden alleen klankzuivere woorden aangeboden. Na Kern 7 ligt de

Individueel vorderingenoverzicht *Lezen doe je overal*

Kern 3

Naam: .....  
Klas: .....  
Op de NR sinds: .....

Kern 3  
Grafeem/foneem Datum: .....

	p	oe	d	t	k	n	ee	b	ij	z	aa	oo	Totaal goed
1e keer													
2e keer													

Score Kern 3

- Grafeem/foneemkennis:*
- 10 of meer dan 10 goed: doorgaan naar Kern 4
  - 9 of minder dan 9 goed: herhaling van de stof van Kern 3 geheel of gedeeltelijk (zie handleiding p. 3 - 24)
- Auditieve synthese:*
- 12 of meer dan 12 goed: doorgaan naar Kern 4
  - 11 of minder dan 11 goed: extra oefening (zie handleiding 3 - 24)
- Letterdictee:*
- geen score. Gebruik dit dictee als diagnose van evt. moeilijkheden

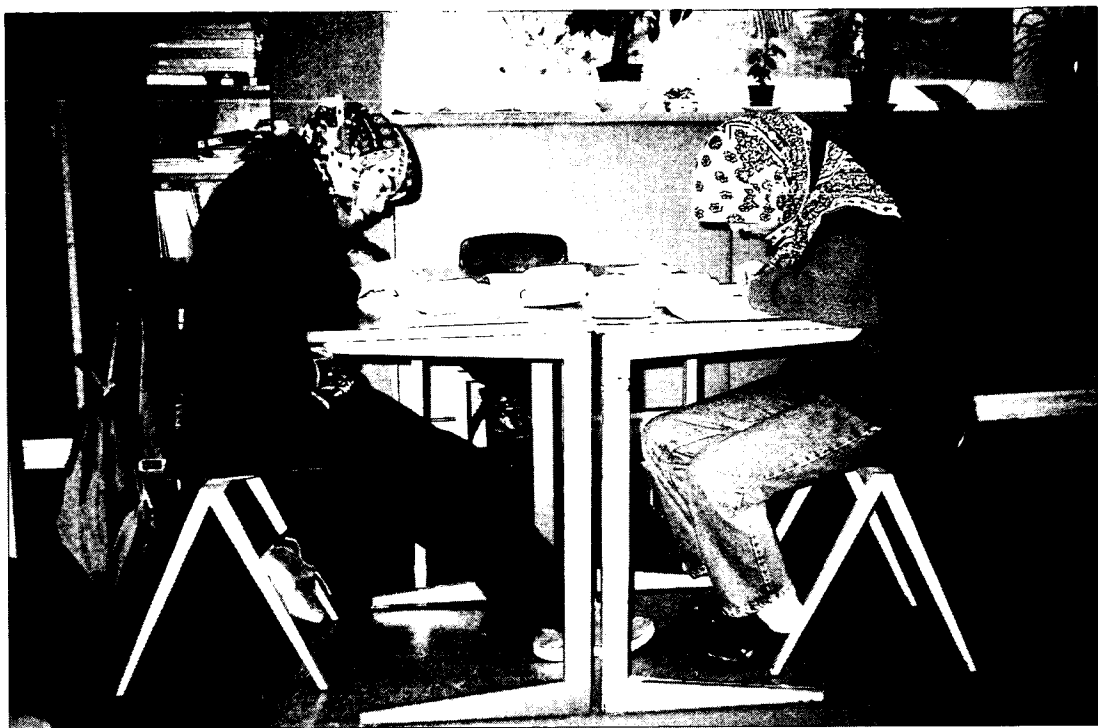
Advies:

Afbeelding 3: Vorderingenoverzicht gemaakt in samenwerking met het CED

nadruk op bepaalde leesmoeilijkheden en begrijpend lezen. De zwakke leerlingen hebben hier veel moeite mee.

DE LEESBOEKJES Tot Kern 7 worden de leesboekjes niet als moeilijk ervaren. Vanaf Kern 7 gaan vooral die kinderen die qua technisch lezen en schrijven zeer snel zijn (bijvoorbeeld andersalfabeten of hoogbegaaf-

de leerlingen die vlot kunnen lezen) de inhoud van de leesteksten minder begrijpen. Dit geldt ook voor de minder intelligente leerlingen. De leesteksten gaan niet meer altijd over concrete onderwerpen, dicht bij huis. Titels van boekje 9 en 10 zijn bijvoorbeeld: *Tijl Uilenspiegel* en *Aladin*. Onbekendheid met het onderwerp bemoeilijkt het tekstbegrip. Ook blijken de verhaaltjes met



een zekere clou of met humor vaak te moeilijk. De docent moet de grap dan zo intensief uitleggen, dat het niet grappig meer is. Het tempo vermindert, en de leerlingen hebben veel hulp nodig omdat het de bedoeling is dat zij begrijpen wat ze lezen. Echte analfabeten hebben dit probleem minder. Wanneer zij bij Kern 7 zijn, zijn ze vaak al langer in Nederland. Ze kennen daardoor bijvoorbeeld meer woorden of kunnen de inhoud van de verhaaltjes beter plaatsen. Toch blijken ook voor deze leerlingen de laatste leesboekjes heel moeilijk.

**DE WERKBOEKJES** De werkboekjes van die bij *Lezen doe je overal* gebruikt worden, zijn de werkboekjes van *Veilig Leren Lezen*. Deze zijn ontwikkeld voor Nederlandse basisschoolleerlingen. Dit is in het begin niet zo'n groot probleem. Men moet er echter wel aan denken dat daardoor sommige oefeningen met hulp van de docent gemaakt moeten worden. Later echter, wanneer de hogere kernen bereikt worden, blijkt dat de leerlingen sommige oefeningen niet begrijpen of niet kunnen maken. Dit heeft te maken met de gebruikte woorden. Deze behoren voor

Nederlandse kinderen bijna vanzelfsprekend tot hun woordenschat. Voor onze leerlingen zijn ze echter totaal onbekend en soms ook niet relevant. Dit betekent dat ze niet bij de leeftijd of bij de beleavingswereld van onze leerlingen passen, zoals in werkboekje 5 de woorden 'de bij' en 'de beer', en in werkboekje 11/12: 'het koren' en 'de molen'. De leerlingen hebben bij de laatste werkboekjes veel intensieve begeleiding nodig; de tijd daarvoor ontbreekt echter vaak. Niet relevante woorden en oefeningen slaan wij daarom over. Soms stroomt een goede leerling bovendien al bij Kern 10 of 11 door (afhankelijk van de nieuwe instroom).

### **Aanwinst naast andere methodes**

*Lezen doe je overal* is een aanwinst voor alfabetiseringsklassen in het vervolgonderwijs. Het werken met de methode vereist wel een goede, tijdrovende voorbereiding. Op onze school krijgen de leerlingen zestien uur Nederlands. Dit betekent dat verschillende docenten werken met deze methode. Hiervoor hebben wij een lesverslagformulier ontwikkeld, zodat direct duidelijk is wat een

# Lesverslag *Lezen doe je overal*

Datum :  
Lesuur:

Docent:

Groep 1	Kern:	Woord:
<input type="checkbox"/> leesboek		
<input type="checkbox"/> werkboek		
<input type="checkbox"/> werkblad		
<input type="checkbox"/> schrijfmotoriek		
<input type="checkbox"/> aanvullend mat.		
<input type="checkbox"/> toets		
Werkvorm: <input type="checkbox"/> met instructie <input type="checkbox"/> individueel <input type="checkbox"/> in groepjes		
Huiswerk:		
Opmerkingen:		

Groep 2	Kern:	Woord:
<input type="checkbox"/> leesboek		
<input type="checkbox"/> werkboek		
<input type="checkbox"/> werkblad		
<input type="checkbox"/> schrijfmotoriek		
<input type="checkbox"/> aanvullend. mat		
<input type="checkbox"/> toets		
Werkvorm: <input type="checkbox"/> met instructie <input type="checkbox"/> individueel <input type="checkbox"/> in groepjes		
Huiswerk:		

Afbeelding 4: In samenwerking met het CED is een lesverslagformulier gemaakt



docent behandeld heeft en hoe dat ging (zie afbeelding 4). Zoals eerder vermeld moeten wij vaststellen dat docenten zonder ervaring met aanvankelijk lezen en schrijven een scholing op dit gebied nodig hebben, ondanks de uitgebreide beschrijvingen van de lessen. Zeker wanneer men gaat werken in niveau-groepen is scholing aan te raden.

Wij vinden dat je met echte analfabeten niet meteen kunt starten met het lezen. Er dient een periode van woordenschatverwerving en ontwikkeling van lees- en leervoorwaarden aan vooraf te gaan. Bij ons op school is dat een periode van minimaal acht weken. Hier-voor zit geen materiaal in de methode.

De docenten moeten daarnaast de werkboekjes kritisch bekijken om te selecteren welke oefeningen relevant zijn. Het gaat erom dat de leerlingen woorden leren lezen en schrijven die in eerste instantie behoren tot hun leefwereld. Voor het begrijpend lezen is het mijns inziens beter om er vanaf Kern 7 een methode naast te gebruiken zoals *Beter lezen* (zie Moer 1997•2) of om zelf vragen te maken bij de leesboekjes.

Naast het werken met deze leesmethode moet men tegelijkertijd een methode gebruiken om in aparte lessen het schrijven te ontwikkelen. Er wordt al snel een beroep gedaan op schrijven van letters en woorden. De handleiding geeft suggesties welke methodes hiervoor geschikt zijn. Wij gebruiken *Mijn eigen handschrift* (Lindeman e.a. 1996).

Dat *Lezen doe je overal* goede resultaten boekt op onze school, blijkt uit het feit dat de doorgestroomde leerlingen zeer gunstig afsteken bij de andere, reeds veel langer gealfabetiseerde leerlingen. Wij denken er zelfs over de methode breder in te zetten, zodat alle instromers met lees- en uitspraakproblemen tijdig geholpen kunnen worden.

## Noot en literatuur

- 1 Zie voor een uitgebreide beschrijving van de achtergronden: C. van de Guchte & J. Kurvers in Moer 1997•4.
- 2 OWG bureau, Postbus 1296, 6040 KE Roermond.

Dijk, A. van & M. Delcour, *Horen, zien en dan*

*schrijven. Leerplan Nederlands analfabete nieuwkomers in het voortgezet onderwijs* Rotterdam, Partners Training & Innovatie, 1998.

Guchte, C. van de & J. Kurvers, 'Analfabete zij-instromers in het onderwijs: feit en fictie' in: Moer 1997•4.

Kurvers, J., 'Nog beter lezen? Beginnende lezers in de volwasseneneducatie' in: Moer 1997•2.

Lindeman, M., e.a., *Mijn eigen handschrift*, Houten, Educatieve Partners Nederland, 1996.

Mommers, C., e.a., *Veilig leren lezen*, Tilburg, Zwijssen, 1991.